
COĞRAFYA ÖĞRETMENLERİNİN SINIF YÖNETİMİNE İLİŞKİN YAKLAŞIMLARI

Class Management Approaches of Geography Teachers

Yrd.Doç.Dr. Mehmet Fatih KAYA ·
Doç.Dr. Mete ALİM ·

ÖZET

Çalışmada, coğrafya öğretmenlerinin sınıf yönetimine ilişkin karşılaştıkları sorunların, sınıf yönetimini nasıl sağladıklarının ve bu konudaki önerilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Tarama yönteminin kullanıldığı betimsel bir çalışmadır. Araştırmada veri toplamak için görüşme tekniği kullanılmıştır. Belirlenen çalışma grubuna (örneklem) Gaziantep il merkezinde 2010-2011 eğitim-öğretim yılında 17 farklı lisede görev yapan zümre başkanı coğrafya öğretmenleri seçilmiş ve bu araştırma çerçevesinde seçilen bu öğretmenlerle görüşülmüştür. Hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile önce 4 öğretmenle pilot uygulama yapılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda görüşme formu üzerinde gerekli değişiklikler yapılarak, sorular yeniden yapılandırılmıştır. Öğretmenlerle yapılan görüşme sonucunda elde edilen veriler betimsel ve içerik analiz yöntem kullanılarak analiz edilmiştir.

Öğretmen görüşlerinden hareketle sınıf içinde karşılaşılan sorunların öğrenci kaynaklı olduğu; öğretmenlerin sınıf yönetiminde daha çok önlemsel, gelişimsel ve tepkisel model yaklaşımlarını sergiledikleri tespit edilmiştir. Sınıf içinde karşılaşılan sorunlar göz önünde bulundurularak; öğretmen adaylarının ilerlemecilik felsefesi doğrultusunda çağdaş sınıf yönetimi yaklaşımına uygun olarak daha donanımlı yetiştirilmesi, öğretmenlere ise mesleki süreçlerinde değişen şartlar da göz önünde bulundurularak periyodik aralıklarla hizmet içi eğitimin verilmesi önerilmektedir

Anahtar Sözcükler: Sınıf Yönetimi, Sınıf Yönetimi Yaklaşımları, Coğrafya, Öğretmen Görüşleri

· Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, mefkaya@gmail.com
· Ataturk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi.

ABSTRACT

In this study it is aimed to show the problems that the teachers encountered during class management the ways and suggestions for securing the class management. This is a study where the Survey Method as one of the descriptive methods was used. For gathering data for the research, interview technique is applied. For the workgroup, geography teachers from 17 different high schools in 2010-2011 semester in Gaziantep centrum were chosen and the interviews were made in frame of this study. A pilot application was made before with 4 teachers by using prepared semi-structured interview form. The questions are re-structured by making the required changes in the light of the obtained data. The information obtained as a result of the interview with the teachers were analyzed with use of descriptive and content analysis.

With reference to the teacher views it has been determined that the problems encountered in class arise out of the students and the teachers usually show precautionary, progressive and reactive model approaches. The answer for the question of "securing the class management" was "the sufficiency of the branch knowledge", as the answers for the other questions were mainly "having the sufficiency in educational sciences". It is suggested that the teacher candidates to be trained more sufficiently by considering the problems encountered in class and in accordance with the modern class management approach, which is fitting to progressivism philosophy and the teachers to be given a periodical in-service training by considering the changing conditions in the profession of teachers.

Keywords: *Class Management, Class Management Approaches, Geography, Teacher Views*

1. GİRİŞ

Eğitim sistemleri, her şeyden önce belirlenen hedeflere en etkin bir şekilde ulaşmayı temel almıştır. Bu temel esasa göre bir ülkenin kalkınması ve gelişmesi için büyük önem arz eden eğitim konusunda, vazifesi olan tüm kurum ve bireylerin yeterli donanıma sahip olması gerekmektedir. Eğitim, bireyin başta içinde bulunduğu toplumun sonra dâhil olduğu evrensel yapının etkin bir üyesi haline getirilmesi sürecidir (Toprakçı, 2004: 11). Eğitimin en yaygın tanımlarından biri de, “bireyin davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla istendik değişiklikler yaratma süreci” şeklindedir. Bu tanımda kilit kavramlar, yaşantı ve istendik terimleridir. Yaşantı, belli bir amaca dönük olarak, önceden planlanmış ve yapılandırılmış durumları ifade etmektedir. İstendik ise, birey ve toplumun beklenti ve gereksinimlerine uygunluk anlamındadır. Ancak modern eğitim anlayışında birey, kendine özgü varoluşu içinde, sürekli olarak gelişen ve değişen bir süreç olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla toplumsallaşma, bireyin özgün bir biçimde bireyselleşmesini kapsayan ve göreceli olarak daha genel nitelikler taşıyan yaşantıları tanımlamaktadır (Aydın, 2011: 4). Çağdaş eğitimin amacı, hür ve objektif düşünen, sağlığını koruyabilen, ekonomik hayatın üretici bir bireyi olan, toplumsal ilişkiler kurabilen, sporu ve sanatı seven, yeniliklere açık, boş zamanlarını yararlı faaliyetlerle değerlendirebilen, millî çıkarları kişisel çıkarların üstünde tutan, bencillikten arınmış, hürriyetçi demokrasiye inanmış... bireyler yetiştirmektir (Doğanay, 2002: 145). Görüldüğü gibi eğitim toplumsaldır veya öyle olmak zorundadır. Eğer öyle ise, toplumun başlangıç yeri aileden sonra sınıftır. O halde çocuklar sınıflarında toplumun küçük bir prototipini yaratırlar ve onun içinde öğrenerek dâhil olacakları topluma hazırlanırlar (Toprakçı, 2004: 12).

Sınıf ortamı; öğrenmenin gerçekleşmesi amacıyla gerekli donanımın sağlandığı özel mekândır. Sınıfın kendine özgü bir doğası vardır. Sınıf ortamı, bazı özellikleri nedeniyle diğer sosyal ortamlardan ayrılır. Çok boyutluluk, eş zamanlılık, çabukluk, tahmin edilemezlik, alenilik ve tarih, sınıfın kendine özgü özellikleri olarak görülebilir (Çalık, 2010: 5). Sınıf yönetimi ise, sınıf ortamında belli bir plan dâhilinde öğrenciye yönelik çalışmaların öğretmen kontrolünde sistematik olarak işleyişini kapsamaktadır. Diğer bir ifade ile anlamı ortak hale getirme ve bir anlam oluşturma süreci diyebiliriz (Turan, 2011: 2). Sınıf yönetimi, eğitim yönetimi sıra dizinin ilk ve temel basamağıdır. Sınıf sözü, alışlagelmiş yanlış bir anlamla, öğrencilerle yüz yüze olunan bir yer için kullanılmaktadır. Sınıf sözü gerçekte, belirli özellikleri benzer olan insanların oluşturduğu grup anlamındadır. İşçi sınıfı, zenginler sınıfı gibi. Öğrencilerin oluşturduğu sınıflar da bu tanıma uygundur. Aynı sınıftaki öğrenciler; yaş, bilgi düzeyi açılarından benzerdirler. Sınıf; bu öğrencilerin oluşturduğu grubun adıdır, bu anlamda kullanılmalıdır. Bu durumda sınıf yönetimi, hazır bulunuşluk düzeyleri benzer insan grubunun yönetilmesidir (Başar, 2004: 6). Sınıf yönetiminde, sınıfın fiziksel yapısı, öğrencinin özellikleri, öğretmenin yeterliliği büyük önem taşımaktadır (Celep, 2011: 1). Sınıfın fizikî ortamının düzenlenmesi ve sınıf içi kuralların belirlenmesi, öğretim etkinliklerinin planlanması, öğretmen-öğrenci ve öğrenciler arası ilişkilerin düzenlenmesi gibi boyutlardan oluşan sınıf yönetimi öğretmenlerin farklı uygulamaları ile farklı yaklaşımlara dönüşmektedir (Duman, Gelişli ve Çetin, 2004). Sınıf yönetiminde amaç, öğrencilerin öğrenme motivasyonunu geliştirecek olumlu, düzenli ve güvenli bir sınıf ortamı oluşturmak ve sürdürmektir (Çalık, 2010: 3).

Başarılı sınıf yönetiminin temel belirleyicilerinden biri, öğretmenin sahip olduğu insani ve mesleki niteliklerdir (Turan, 2011: 15). Öğrenme sürecinde aktif bir yere sahip olan öğretmenlere bu süreçte önemli görevler düşmektedir. Öğrenmenin gerçekleştiği sınıf ortamında; bu amaçla yapılan planlamalar, öğrenci-öğrenci ve öğrenci-öğretmen arasındaki ilişki, araç-gereç kullanımı ve konuya yönelik bilgi birikimi gibi önemli birçok konuda öğretmenlerin adeta sınıf ortamı gibi yeterli donanıma sahip olması gerekmektedir. Bunun dışında, öğretmenin öğrenme sürecinde yapılacak olan uygulamalarda; öğrenci özelliklerini göz önünde bulundurarak, öğrencilerin öğrenme sürecine katılmalarını sağlayacak ve çıkabilecek olası sorunlara karşı insancıl çözümler bulabilecek yeterliliğe sahip olması gerekmektedir. Yeni öğretim programı gereği olan bu durum, öğretim sürecinde öğretmenden ziyade öğrenciyi ön plana çıkaran öğrenci performansına dayalı olup öğretmeni rehber kılmıştır.

Alan yazındaki çalışmalar incelendiğinde (Aslan, 2011; Aydın, 2011; Turan, 2011; Başar, 2004; Duman, Çetin ve Gelişli, 2004; Aksoy, 2001) sınıf yönetimine ilişkin yaklaşımların, farklı başlıklar altında gruplandırıldığı görülmektedir. Bu farklılık araştırmacıların sınıf yönetimini değişik açılardan incelemelerinden ve farklı başlık altında gruplandırmalarından kaynaklanmaktadır. Sınıf yönetimine ilişkin yaklaşım modelleri genel olarak; Geleneksel, Tepkisel, Önlemsel, Gelişimsel, Çağdaş ve Bütünsel yaklaşım modeli şeklinde sıralanabilir:

Geleneksel yaklaşım modelinde; öğretmenin önceden belirlediği sınıf kurallarına, öğrencilerin sorgulamadan uymaları gerekir (Ağaoğlu, 2002: 12). Öğretmenin bilgiyi aktardığı, öğrencinin bu bilgiyi olduğu gibi kabullendiği öğretim durumudur. Dayandığı eğitim felsefesi esasılıktır. Öğrenciler, bilgileri sorgulamadan kabullenir ve ezberler (Aslan, 2011: 9).

Tepkisel yaklaşım modeli, istenmeyen bir düzenleniş sonucuna veya bir davranışa tepki olan sınıf yönetimi modelidir; amacı, istenmeyen durum ve davranışın değiştirilmesidir. Bu anlamıyla, sınıf yönetiminin klasik modeli olduğu söylenebilir. İşleyişi, istenmeyen sonuç-tepki şeklindedir. Düzen sağlayıcı ödül ceza türü etkinlikleri içerir (Başar, 2004: 9).

Önlemsel yaklaşım modeli; planlama düşüncesine bağlı, geleceği kestirme, istenmeyen davranış ve sonucu, olmadan önleme yönelimlidir. Amacı, sınıf sorunlarının ortaya çıkmasına olanak vermeyen bir düzenleniş ve işleyiş oluşturarak, tepkisel model gereksinimi azaltmaktır (Başar, 2004: 9).

Gelişimsel yaklaşım modeline dayalı, sınıf yönetiminde öğrencilerin, fiziksel, duygusal, deneyimsel gelişim düzeylerinin gerektirdiği uygulamaların gerçekleştirilmesi esas alınır. Bir uygulamaya geçilmeden önce, öğrencilerin ona bu açıdan hazırlanmasını öngörür (Başar, 2004: 9). İlköğretimden, ortaöğretim düzeyine kadar olan gelişim dönemleri dikkate alınmaktadır. Öğretmen, gelişim özelliklerinin sınıf yönetimi açısından yaratabileceği sonuçları dikkate almak zorundadır (Aslan, 2011: 11).

Çağdaş yaklaşım modelinde, öğretmen rehber konumdadır. Bu model sınıfı bir sistem olarak algılamayı gerektirir. Bu anlamda sınıf; öğrenci, öğretmen, ders programları, eğitim ortamı gibi iç, okul, çevre ve aile gibi dış etmenlerin etkileştiği bir alandır. Öğrencinin duygusal, düşünsel ve zihinsel gelişimine uygun insancıl bir modeldir (Aydın, 2011: 6). Merkezde olan, bilgiyi öğrenen, araştıran ve sorgulayan öğrencidir. Öğrenme

ortamında esnek ve katılımcı bir yaklaşım hâkimdir. Sınıfta demokratik bir yönetim vardır ve öğretmenin bütün öğrencileri öğrenme-öğretme sürecine katması beklenmektedir. Öğretmenin davranışlarıyla öğrencilere model olması beklenir. Dayandığı eğitim felsefesi, John Dewey tarafından ortaya konulan ilerlemecilik (Aslan, 2011: 10).

Bütünsel yaklaşım modeli, sınıf yönetimi yaklaşımlarını bütünleştiren bir modeldir. Önlemler sınıf yönetimi yaklaşımına öncelik verme, gruba olduğu kadar bireye de yönelme, istenen davranışa ulaşabilmek için istenmeyen davranışların nedenlerini ortadan kaldırma, öğrenci özelliklerini gözetme vardır (Başar, 2004: 9). Ama yine de sorunlar devam ediyorsa tepkisel yaklaşımı kullanır (Aslan, 2011: 11).

Dünyamızın giderek küçülmesine karşın eğitim alanındaki sorunların giderek arttığı bilinen bir gerçektir. Türkiye’de de birçok toplumsal sorunun temelinde eğitimin yer aldığı ve ne yazık ki bu sorunların gün geçtikçe daha karmaşık hale geldiği bilinmektedir. Bu durum eğitimle ilgili kişi ve kurumların konuya daha büyük bir hassasiyetle eğilmelerini zorunlu hale getirmiştir (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005: 234). Bu çalışmada da aynı hassasiyetle coğrafya öğretmenlerinin sınıf yönetimine ilişkin yaklaşımları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çünkü coğrafya dersinin bünyesinde hem sayısal hem de sözel birçok soyut konuyu barındırması -coğrafyanın disiplinler arası bir bilim olması- sınıf ortamında hazır bulunuşluk yeterli düzeyde olmayan öğrencilerin dikkatlerinin kısa sürede dağılmasına ve sınıf içinde disiplin sorunlarının yaşanmasına neden olmaktadır. Sınıf yönetimi yaklaşımları göz önünde bulundurularak yapılan bu çalışmanın araştırmacılara ve öğretmenlere çalışmalarında katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Problem

Araştırmanın problem cümlesi “Coğrafya öğretmenleri, sınıf yönetimine ilişkin ne tür uygulamalar yapmaktadır?” ifadesi olup, bu temel problem kapsamında aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Coğrafya öğretmenleri sınıf yönetimiyle ilgili ne gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar?
2. Coğrafya öğretmenleri sınıf yönetimini nasıl sağlamaktadırlar?
3. Coğrafya öğretmenleri etkili bir sınıf yönetimi becerisi için hangi özelliklere sahip olmalıdır?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel araştırmalar, verilen bir durumu olabildiğince ve dikkatli bir şekilde tanımlar. Eğitim alanındaki araştırmada, en yaygın betimsel yöntem, tarama çalışmasıdır. Çünkü araştırmacılar bireylerin, grupların ya da fiziksel ortamların (okul gibi) özelliklerini (yetenekler, tercihler, davranışlar vb) özetler (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009: 21). Araştırmaya veri toplamak için yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme tekniği, insanların neyi ve neden düşündüklerini, duygu, tutum ve hislerinin neler olduğunu, davranışlarını yönlendiren etkenleri ortaya çıkarmayı sağlayan veri toplama aracıdır (Ekiz, 2009: 62). Araştırmada öğretmenlerin sınıf yönetimine ilişkin karşılaştıkları sorunlar, uygulamaları ve önerileri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmada, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Gaziantep il zümre öğretmenler toplantısı katılımcılarından 17 öğretmen ile seçkisiz (random) olarak bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Örnekleme yer alan öğretmenler farklı mesleki tecrübeye sahiptir. Görüşme öncesinde öğretmenlerden randevu alınarak görüşme yapılmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması

Hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile önce 4 öğretmenle pilot uygulama yapılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda görüşme formu üzerinde gerekli değişiklikler yapılarak, 3 açık uçlu sorudan oluşan görüşme formu oluşturulmuştur. Bu durum soruların geçerliliğini desteklemesi açısından önem taşımaktadır. Elde edilen veriler benzerlik-farklılıklar ortaya konarak sınıflandırılmıştır. Yapılan bu sınıflamalar betimsel analiz yaklaşımına uygun olarak çözümlenmiş ve her sınıflama için kodlar oluşturulmuştur. Bu veriler tabloya dönüştürülüp, frekans ve yüzde dağılımları yapılarak güvenilirlik arttırılmaya çalışılmıştır. Görüşmelere yeteri kadar zaman ayrılması ve sorulara objektif cevap alınabilmesi için, görüşmeler öğretmenlerin uygun olduğu zamanlarda yapılmıştır.

2.4. Verilerin Tanımlanması

Öğretmenlerle yapılan görüşme sonucunda elde edilen veriler betimsel ve içerik analiz yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir. Betimsel analiz sonucunda elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. İçerik analizi yapılırken, birbirine benzeyen veriler, belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilir ve bunlar okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenlenerek yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 224-227). İçerik analizinde kategorisel ve frekans analiz teknikleri kullanılmıştır. Kategorisel analiz belli bir mesajın önce birimlere bölünmesi ve ardından bu birimlerin, belirli kriterlere göre kategoriler halinde gruplandırılmasıdır. Frekans analizi ise birim ve öğeleri sayısal, yüzdesel ve oransal bir tarzda görülme sıklığını ortaya koymaktadır (Bilgin, 2006: 18-19).

Araştırma sonucunda elde edilen veriler ve bu verilerin yorumları, katılımcıların ve iki uzmanın incelemesine başvurularak iç geçerlilik arttırılmıştır. Araştırmanın betimsel analizi aşamasında şu sıralama izlenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 224):

1. Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma: Görüşme formu hazırlanmadan önce ilgili alan yazı taraması yapılmıştır. Bu alan yazı taraması ve öğretmenlerle yapılan görüşme sonucunda araştırma soruları oluşturulmuştur. Her bir öğretmen için yarı yapılandırılmış üç sorunun bulunduğu görüşme formu hazırlanmıştır.
2. Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi: Görüşme sürecinde elde edilen veriler not alınarak kaydedilmiştir. Görüşme formuna aktarılan bilgilerin geçerliliğini sağlamak amacıyla uzman görüşlerine başvurulmuştur.
3. Bulguların tanımlanması: Son aşamada düzenlenen veriler tanımlanmıştır.
4. Bulguların yorumlanması: Tanımlanan bulguların açıklanması, ilişkilendirilmesi ve anlamlandırılması bu aşamada yapılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde; öncelikle çalışma grubunu oluşturan öğretmenlere ait kişisel özellikler ve araştırmanın problem durumunda verilen alt problemlere ilişkin bulgular, sırasıyla verilmiştir.

3.1. Kişisel Özellikler

Görüşme yapılan öğretmenlerin 5'i 20 yıldan fazla, 8'i 15-20 yıl arası, 3'ü 10-15 yıl arası ve 1'i de 5-10 yıl arası öğretmenlik deneyimine sahiptir. Görüşmeye katılanların 13'ü erkek, 4'ü bayandır.

3.2. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğretmen görüşlerine göre sınıf yönetiminde karşılaşılan öğrenci kaynaklı sorunlar 8 başlık altında tespit edilmiştir. Bu başlıklara yönelik verilen cevapların frekansları (f) ve yüzdeleri (%) Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1. Öğretmenlerin sınıf yönetiminde karşılaştıkları sorunlara yönelik verdikleri cevapların davranış türlerine, frekansa ve yüzdelik oranlarına göre dağılımı

Davranış Türleri	Verilen cevaplar	
	Frekans (f)	Oran (%)
Derse karşı isteksizlik	15	19
Derse hazırlıksız gelme	13	17
Kitap ve defter bulundurmama	10	13
Bilgi eksikliği	9	11
Dikkatini verememe	9	11
Arkadaşlarıyla konuşma	9	11
Agresif hareketler	8	10
Arkadaşlarıyla iyi geçinememe	6	8
Toplam	79	100

Tablo 1'de görüldüğü üzere öğretmenlerin sınıf yönetiminde karşılaştıkları öğrenci kaynaklı sorunlara yönelik; 15 cevap (% 19) derse karşı isteksiz olmalarıyla, 13 cevap (% 17) derse hazırlıksız gelmeleriyle, 10 cevap (% 13) kitap ve defter bulundurmamalarıyla, 9 cevap (%11) bilgi eksiklikleriyle, 9 cevap (% 11) dikkatini verememeleriyle, 9 cevap (% 11) arkadaşlarıyla konuşmalarıyla, 8 cevap (% 10) agresif hareketleriyle ve 6 cevap (% 8) arkadaşlarıyla geçinememeleriyle ilgilidir.

Öğretmenlerin sınıf yönetiminde karşılaştıkları sorunlara yönelik vermiş oldukları cevaplar genel olarak aşağıda belirtilmiştir:

Öğrencilerin derse karşı isteksiz olmalarına yönelik cevapları, “Öğrenciler derse karşı isteksizler, bu durum sınıf içi atmosferi ve öğretmenin sınıf yönetimini de olumsuz etkilemektedir.”, “Öğrencilerin yaş döneminin verdiği etkiyle duygusal eylemlerde bulunması derse karşı olan ilgilerini etkileyen en temel nedenlerden biridir”, “Öğrencilerin derse karşı olan ilgisizliği dersin akışını engellemekte ve konunun belirlenen sürede tamamlanmasını geciktirmektedir”, “Öğrencilerin derse karşı isteksiz olmaları benim de ders sürecinde kullanacağım yöntemleri olumsuz etkilemektedir”, “Sınıfa

girdiğimde heyecanla bakan gözleri gördüğüm zaman daha da heyecanlanıyorum ve böylece ders daha eğlenceli geçmektedir. Ancak öğrencilerin gözlerinde o heyecanı göremeyince benim de bütün şevkim kırılıyor. Bu durum sınıf yönetimini de olumsuz etkilemektedir” şeklindedir.

Öğrencilerin derse hazırlıksız gelmeleriyle ilgili cevaplar; *“Öğrenciler derse hazırlıksız gelmektedir. Bu durum konuların anlaşılmasını olumsuz yönde etkilemekte ve öğrencilerin dikkatlerinin kısa sürede dağılmasına neden olmaktadır”, “Öğrenciler derse hazırlıksız geldikleri zaman konuya yabancı kalıyorlar ve dikkatlerini veremiyorlar”, “Öğrenciler derse hazırlıksız geldikleri zaman konular ele alınırken geri planda kalmalarına ve dikkatlerini başka alanlara yoğunlaştırmalarına neden oluyor”* biçimindedir.

Öğrencilerin kitap ve defter buldurmasına yönelik öğretmen cevapları; *“Kitabın okul tarafından öğrencilere verilmesine karşın bazı öğrenciler; “kitap kayboldu, yırtıldı, evde kaldı ve arkadaşım ödünç aldı”* şeklinde bahanelerle gelmemektedir. Bu öğrenciler sınıfta disiplin sorunu yaratarak diğer öğrencilerin de olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır”, *“Öğrencilerin bir bölümü kitap ve defter buldurmuyor”, “Öğrenciler okula kitap ve deftersiz gelmeyi alışkanlık haline getirmişlerdir. Doğal olarak sınıfta diğer arkadaşların kitaplarını birlikte kullanmak zorunda kalıyorlar. Bu durum her iki öğrencinin de dikkatinin kısa sürede dağılmasına neden oluyor ve disiplin sorunlarının yaşanmasına ortam hazırlıyor”* olarak ifade edilmiştir.

Öğrencilerde bilgi eksikliğine yönelik öğretmenler; *“Öğrencilerin büyük bir bölümünün ilköğretimden donanımsız gelmesi, konuyu anlamamalarına ve sınıf içinde disiplin sorunlarına neden olmakta”, “Bazı öğrencilerin alt yapı yetersizliklerinin bulunması konuların zamanında tamamlanmamasına neden olmakta ve sınıf yönetimini olumsuz etkilemekte”, “Öğrencilerin konuyu anlamamaları diğer konuların anlaşılmasını da güçleştirerek sınıfta disiplin sorunlarını ortaya çıkarmaktadır”, “Bilgi eksikliği öğrencilerde derse karşı olan ilgisizliği beraberinde getirmektedir. İlgisiz olan öğrenciler de birtakım sınıf içi sorunların yaşanmasına neden olmakta”* şeklinde cevap vermişlerdir.

Öğrencilerin dikkatlerini derse verememeyle ilgili olarak öğretmenler; *“Öğrencilerin içinde buldukları gelişim dönemi itibarıyla dikkatleri kısa sürede dağılabiliyor”, “Ders arasında kısa süreli olarak dikkati dağıtıp, tekrar toplamaya çalışsam da öğrencilerin dikkatini sürekli veremediklerini görüyorum”, “Okulun bulunduğu çevre itibarıyla çevreden kaynaklanan gürültüler öğrencilerin dikkatinin dağılmasına neden oluyor ve sınıf yönetimi güçleşiyor”, “Özellikle erkek öğrencilerdeki aşırı futbol merakı bu öğrencilerin derse karşı olan dikkatlerini de etkilemektedir”* ve *“Sınıflar kalabalık, bu yüzden öğrencilerin dikkatlerini konuya toplamakta zorlanıyorum. Bu durum sınıfta gürültü sorunlarına neden oluyor ve öğrencilerin dikkatlerinin tekrardan dağılmasına yol açıyor”* şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Öğrencilerin arkadaşlarıyla konuşmaları sonucu ortaya çıkan sorunlara yönelik öğretmen görüşleri genel olarak; *“Öğrencilerin konular işlenirken arkadaşlarıyla konuşmaları sorun yaratmakta”, “Sınıf mevcutlarının fazla olması öğrencilerin birbirleriyle konuşmalarına neden oluyor ve bu durum sınıf yönetimini güçleştirmektedir”* ve *“Öğrenciler sınıf yönetimini olumsuz yönde etkileyen birçok davranışlar sergilemektedir. Ancak bu davranışlar içerisinde en büyük sorun öğrencilerin*

arkadaşlarıyla konuşmasıdır. Çünkü aynı anda birden fazla kişinin dikkatinin dağılmasına neden oluyor ve tekrardan sınıf yönetimini sağlamak güçleşiyor” şeklindedir.

Öğrencilerin agresif hareketlerine yönelik öğretmenler; “Öğrenciler kişilik gelişimlerine bağlı olarak bazen öğretmene, öğrenciye ya da okuldaki diğer iş görenlere karşı saygısızlık yapabiliyorlar. Özellikle ders esnasında arkadaşlarına ya da öğretmene hiç beklenmedik şekilde davranışlar sergileyebiliyorlar. Öğrencinin gerek okula ve gerekse de derse karşı olumsuz duygu geliştirmemesi için bu durumlarda daha dikkatli olmaya çalışıyorum. Ancak bu durum dersin akışını olumsuz etkilemektedir”, “Öğrenciler arasındaki sözlü atışmalar sınıf ortamının olumsuz havaya bürünmesine neden oluyor” ve “Öğrenciler arasında el-kol şakasıyla başlayan davranışlar daha ileri boyutlara giderek sınıfta sorunların yaşanmasına neden olmaktadır” şeklinde görüşler sunmuşlardır.

Öğrencilerin arkadaşlarıyla iyi geçinememelerine yönelik olarak öğretmenler; “Öğrencilerin arkadaşlarıyla yaşadıkları sorunlar, ders sürecinde de farklı şekillerde kendini göstererek disiplin sorunlarına neden olmaktadır”, “Öğrenciler arasındaki gruplaşma ve bunun sonucu ortaya çıkan sorunlar ders sürecinde de kendini göstermektedir” ve “Özellikle ekonomik durumların farklı oluşu, öğrenciler arasındaki ilişkileri de etkilemektedir. Maddi durumu iyi olan öğrencilerin kendilerine olan güvenlerinin diğer öğrencilere göre daha fazla olması, sınıfta sivrilmelerine, maddi anlamda durumu iyi olmayan öğrencilerin ise daha geri planda kalmalarına neden olmaktadır” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

3.3. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin, sınıf yönetimini nasıl sağladıklarına ilişkin vermiş oldukları cevaplar 9 başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklara yönelik verilen cevapların frekansları (f) ve yüzdeleri (%) Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin sınıf yönetimini nasıl sağladıklarına yönelik vermiş oldukları cevapların davranış türlerine, frekans ve yüzdeleri oranlarına göre dağılımı

Öğretmen davranışları	Verilen cevaplar	
	Frekans (%)	Oran (%)
Etkili ders anlatımı	16	19
Farklı yöntemler kullanma	13	16
Dönüt verme	12	15
İyi iletişim	10	12
Öğrenciye değer verme	9	11
Derse katılımı sağlama	8	10
Öğrenci güvenini kazanma	6	7
Öğrenciye sorumluluk verme	5	6
Disiplin	3	4
Toplam	82	100

Tablo 2’de görüldüğü gibi coğrafya öğretmenlerinin sınıf yönetimini sağlamaya yönelik vermiş oldukları cevapların davranış türlerine göre dağılımı sırasıyla; 16 cevap etkili ders anlatımına (% 19), 13 cevap farklı yöntemler kullanımına (% 16), 12 cevap

dönüt vermeye (% 15), 10 cevap iyi iletişime (% 12), 9 cevap öğrenciye değer vermeye (% 11), 8 cevap derse katılımı sağlamaya (% 10), 6 cevap öğrenci güvenini kazanmaya (% 7), 5 cevap öğrenciye sorumluluk vermeye (% 6) ve 3 cevap ise disipline (% 4) yöneliktir. Bu davranış türleri analiz edildiğinde öğrenciye değer verme, iyi iletişim, öğrenci güvenini kazanma, dönüt verme, öğrenciye sorumluluk verme davranışları önlemsel yaklaşım modeline; etkili ders anlatımı, farklı yöntemler kullanma ve derse katılımı sağlama gelişimsel yaklaşım modeline; disiplin ve ise tepkisel davranış yaklaşım modeline yönelik davranışlardır. Coğrafya öğretmenlerinin sınıf yönetiminde farklı yaklaşımlar izledikleri görülmektedir.

Önlemsel yaklaşım modeline uygun davranış sergileyen öğretmen görüşleri genel olarak aşağıda belirtilmiştir:

Öğrenciye değer vermeye yönelik öğretmen görüşleri; *“Sınıf içerisinde her öğrencinin derse katılmasını sağlıyorum”, “Öğrencilere değerli olduklarını hissettirerek onların derse katılımını sağlıyorum. Böylece olası disiplin sorunlarını yaşanmadan engellemeye çalışıyorum”, “Öğrencilere yetişkin birer birey gibi davrandığım zaman sınıf yönetimiyle ilgili daha az sorun yaşıyorum”, “Öğrencilerin herhangi bir konudaki düşüncelerini dinliyor ve önemsiyorum” ve “Dersin akışı bozulduğunda öğrencilere geleceğin emanetçileri olduklarını hatırlatarak nasihatlerde bulunuyorum. Bunun farkına vardıkları an sorunlar kendiliğinden halloluyor”* biçimindedir.

İyi iletişim kurmaya yönelik öğretmenler; *“Öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal gelişim özelliklerini göz önünde bulundurarak iletişim kurmaya çalışıyorum”, “Sınıf içi ve sınıf dışında öğretmen-öğrenci arasındaki ilişkiyi bireysel farklılıklarına göre belirliyorum”, “Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini göz önünde bulundurarak iletişim kuruyorum” ve “Sözlü iletişimin yanı sıra beden dilini de etkili bir şekilde kullanmaya çalışıyorum”* şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Öğrenci güvenini kazanmaya yönelik öğretmen görüşleri genel olarak; *“Branşında gösterdiğim başarı, öğrencilerin bana güven duymalarını sağlamakta ve sınıf yönetiminde de etkili sonuçlar vermektedir”, “Öğrencilerle olumlu iletişim sayesinde oluşan karşılıklı güven, sınıf içi disiplin sorunlarının yaşanmasına engel oluyor”, “Söz ve davranışlarım arasındaki tutarlılık sonucu ortaya çıkan güven, sınıf yönetimini olumlu şekilde etkiliyor”, “Öğrencilerin göstermiş oldukları performansların tarafsız bir şekilde değerlendirileceği konusundaki güvenleri sınıf atmosferini de olumlu etkilemektedir”* şeklindedir.

Dönüt vermeye yönelik öğretmen cevapları genel olarak; *“Öğrencilerin verdikleri doğru cevaplara “arkadaşımıza katılıyorum, arkadaşımızın da dediği gibi...” ifadelerle öğrenciyi ön plana çıkartarak diğer öğrencilerin de derse katılmalarını teşvik ediyorum”, “Öğrencilere başarı duygusunu tattırmak ve onları çalışmaya teşvik etmek için, özellikle başarısız öğrencilere anında dönüt vermeye çalışıyorum”, “Konuyla ilgili sorulara doğru cevap veren öğrencilerin isimlerini not alıyorum ve bu durum diğer öğrencilerin de derse katılımını artırıyor”, “Sorduğum soruya sınıfta yalnızca bir öğrenci cevap verebilmişse, o öğrenciye sınavda artı puan veriyorum”, “Konuyla ilgili çalışma yapmış öğrencilerin bu çalışmalarını sözlü notu olarak değerlendiriyorum ve diğer öğrenciler de böylece teşvik edilmiş oluyor” ve “Derse hazırlıklı gelip de sunum yapan öğrencileri anında notla*

ödüllendiriyorum. Böylece birçok öğrenci bir sonraki derse hazırlıklı gelerek yaşanması muhtemel disiplin sorunlarının da ortaya çıkması engellenmiş oluyor” biçimindedir.

Öğrenciye sorumluluk vermeye yönelik öğretmen görüşleri; “Öğrencilere konuyla ilgili araştırma yaparak sınıfta arkadaşlarıyla paylaşımlarını istiyorum”, “Öğrencilerle derse yönelik fikir alışverişi yapıyorum ve onların da eğitim-öğretim sürecine yön vermelerini sağlıyorum”, “Her öğrenciye yapabileceği uygun görevler vererek, öğrencilerin hem derse katılmalarını hem de öğrencilerde sorumluluk bilincinin gelişmesini sağlamaya çalışıyorum”, “Özellikle sınıf düzeninin bozan öğrencilere, kişilik özelliklerine uygun görevler vererek derse karşı olumlu bakış kazanmalarını ve derse katılmalarını sağlamaya çalışıyorum” şeklindedir

Gelişimsel yaklaşım modeline uygun davranış sergileyen öğretmen görüşleri genel olarak aşağıda verilmiştir:

Etkili ders anlatımına yönelik öğretmenler; “Derse hazırlıklı geldiğim zaman gösterdiğim performans sınıf yönetimiyle ilgili daha az sorun yaşamamı sağlıyor”, “Ders esnasında ses tonuyla birlikte beden dilini de etkili kullanmam öğrencilerin derse katılımını artırıyor”, “Konuya uygun araç-gereçlerle öğrencinin birçok duyusuna hitap ediyorum”, “Derste gösterdiğim performans doğrudan öğrencilerin de performansını etkileyerek sınıf hâkimiyetini kolaylaştırıyor”, “Konular ele alınırken önemli noktalara vurgu yapıyorum” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Farklı yöntemler kullanımının sınıf yönetimi üzerindeki etkisine yönelik öğretmen cevapları genel olarak; “Konuya başlamadan önce sorularla dikkat çekerek öğrencilerin derse aktif katılımını sağlıyorum”, “Konuyla ilgili etkinlikler uyguluyorum. Bu durum sınıf yönetimine ilişkin birtakım sorunların yaşanmasına da engel oluyor”, “Konunun özelliğine göre düz anlatım, soru-cevap, tartışma gibi yöntemleri kullanıyorum olmam sınıf yönetimine yönelik sorunların yaşanmasına engel oluyor”, “Derste konu bitiminde yaprak test ya da sınavda çıkmış soruları çözüyoruz”, şeklindedir.

Derse katılımı sağlamaya ilişkin öğretmenler; “Derste öğrencilerin aktif olacakları yöntemleri tercih ediyorum”, “Konunun içeriğine uygun ve öğrencilere ilginç gelecek bir örnek olay anlatarak konuyla bağlantı kuruyorum. Böylece konuya dikkati çekilen öğrenci ders sürecince de aktif olmaktadır”, “Derste öğrenciye de söz hakkı vererek öğrencinin dersten kopmasına fırsat vermiyorum”, “Konular işlenirken sürekli öğrencilerin derse katılımını sağlamak için daha çok açık uçlu soru sorarak öğrenci görüşlerini alıyorum ve her görüşün olumlu yanlarını tahtaya not alarak hedefe ulaşmaya çalışıyorum. Böylece hem öğrencilerin dikkatini çekmiş oluyor, hem de onların verdikleri cevaplardan doğrulara ulaşıyorum” ve “Ders sürecinde mümkün olduğunca bütün öğrencilerin derse katılmasını sağlamak için en azından her öğrencinin söz almasını sağlamaya çalışıyorum” şeklinde görüş sunulmuştur.

Tepkisel yaklaşım modeline uygun davranış sergileyen öğretmen görüşleri genel olarak aşağıda belirtilmiştir:

Disiplin sağlamaya yönelik ise öğretmenler; “Öğrencilerle önceden sınıf içi kuralları belirliyorum ve aykırı davranan öğrencilerin isimlerini not alıyorum. Bu durumu alışkanlık haline getiren öğrencilere düşük sözlü notu vererek onları cezalandırıyorum” ve “Sınıf düzenini bozan davranışları olan öğrencileri not alarak velilerle görüşüyorum” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

3.4. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Etkili sınıf yönetimi için öğretmenlerin sahip olması gereken davranışlara ilişkin verilen öneriler 10 başlık altında tespit edilmiştir. Bu başlıklara yönelik verilen önerilerin frekansları (f) ve yüzdeleri (%) Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmenlerin etkili sınıf yönetimi için sahip olması gereken davranışlara yönelik verdikleri cevapların davranış türlerine, frekans ve yüzdelik oranlarına göre dağılımı

Öğretmenlerin sahip olması gereken özellikler	Verilen cevaplar	
	Frekans (%)	Oran (%)
Alan bilgisine hâkim olma	16	15
Farklı yöntemleri kullanabilme	15	14
Dikkat çekici sorularla konuya başlayabilme ve güncel olaylarla bağlantı kurabilme	14	13
İletişim becerisine sahip olabilme	12	11
Öğrenciyi tanıma (Öğrenci farklılıklarını dikkate alma)	11	10
Konuya uygun görsel kullanma	10	10
Empati kurabilme	9	9
Ses tonunu ve beden dilini iyi kullanabilme	7	7
Öğrenciye değer verdiğini hissettirebilme (Ders dışında da öğrencilerle ilgilenme)	6	6
Demokratik ortam oluşturabilme	5	5
Toplam	105	100

Tablo 3'te de görüldüğü gibi etkili bir sınıf yönetimi için öğretmenlerin sahip olması gereken özelliklere yönelik öğretmen önerileri sırasıyla; 16 cevap alan bilgisine hakim olmaya (% 15), 15 cevap farklı yöntemler kullanabilmeye (%14), 14 cevap dikkat çekici sorularla konuya başlayabilme ve güncel olaylarla bağlantı kurabilmeye (% 13), 12 cevap iletişim becerisine sahip olabilmeye (11), 11 cevap öğrenciyi tanımaya (% 10), 10 cevap konuya uygun görsel kullanmaya (% 10), 9 cevap empati kurabilmeye (% 9), 7 cevap ses tonunu ve beden dilini iyi kullanabilmeye (% 7), 6 cevap öğrenciye değer verdiğini hissettirmeye (% 6) ve 5 cevap ise demokratik ortam oluşturabilmeye (% 5) yöneliktir.

Etkili bir sınıf yönetimi için alan bilgisinin önemine vurgu yapan öğretmen görüşleri; “Öğretmenlerin her şeyden önce alan bilgisine çok iyi bir şekilde hâkim olmalıdır. Çünkü öğrenciler konular ele alınırken sordukları sorulara tatmin edici cevap alamazlarsa, öğretmene karşı olumsuz düşünceye sahip olurlar ve derse karşı olan ilgileri azalır”, “Öğretmen; alan bilgisine iyi derecede sahip olmalı ki, konuyla ilgili farklı örnekler vererek öğrencilerin dikkatini konuya çekebilsin”, “Öğrencilerin sorularına tatmin edici cevap verilmelidir. Aksi takdirde öğrencilerin derse olan ilgileri azalabilir” ve “Öğrencilerin derste ya da ders dışında öğretmene getirdikleri soruları; öğretmenin, öğrencinin anlayacağı şekilde açıklama yaparak çözmesi, öğrencinin öğretmene saygı duymasını sağlayacağından sınıf yönetimini olumlu yönde etkileyecektir” şeklindedir.

Etkili sınıf yönetimi için farklı yöntemlerin kullanabilmesinin önemli olduğunu belirten öğretmenler genel olarak; “Öğretmen konunun ve öğrencilerin özelliğine uygun olarak farklı yöntemler kullanabilmelidir”, “Aynı yöntemle konular işlendiğinde

öğrencilerin dikkati kısa sürede dağılacığından sınıf yönetimiyle ilgili sorunlar yaşanacaktır. Öğretmen farklı yöntemler kullanarak bu sorunun çıkmasına engel olabilir”, “Etkili bir sınıf yönetimi için öğretmenler sürekli farklı yöntemler kullanmalıdır”, “Yeni öğretim programında öğrencilerin sürekli aktif olmaları gerekmektedir. Öğretmenin de bu durumu göz önünde bulundurarak öğrencinin derse katılımını sağlayacak yöntemler kullanması gerekmektedir” ve “Öğrencinin derste dikkatinin dağılmasına engel olmak için öğretmenin farklı yöntemler kullanarak konuları işlemesi gerekmektedir” şeklinde önerilerde bulunmuşlardır.

Sınıf yönetimi için dikkat çekici sorularla konuya başlayabilme ve güncel olaylarla bağlantı kurabilmenin önemli olduğunu düşünen öğretmen görüşleri; “Dersin başında konuyla ilgili sorular sorarak öğrencilerin dikkatini konuya çekebilmelidir. Çünkü etkili bir şekilde başlayan derste dikkat daha az dağılacaktır”, “Coğrafya konusu gereği güncel olaylarla bağlantılıdır. Öğretmenin güncel olaylardan örnek vererek konuyu işlemesi, sınıfta disiplin sorunlarının yaşanmasına büyük oranda engel olacaktır”, “Coğrafya insan-çevre etkileşimini ele alan bir bilimdir. İnsan faaliyetleri sonucunda meydana gelen çevresel sorunların tespit edilmesi ve bu sorunların çözüm aşamasında coğrafya bilimine önemli görevler düşmektedir. Coğrafya biliminin okuldaki temsilcisi olan öğretmenlerin bu durumu göz önünde bulundurarak güncel örnekler vermesi, hem dersin hedefine ulaşmasını sağlayacağından hem de sınıf yönetimiyle ilgili sorunların yaşanmasına engel olacağından önemlidir” ve “Öğretmenin konuya başlamadan önce konuya uygun, güncel olaylarla ilgili açıklama yaparak ya da soru sorarak giriş yapması ve uygun gördüğü yerde konunun güncel olayla bağlantısını kurabilmesi etkili bir sınıf yönetiminin gerçekleşmesini sağlayacaktır” şeklindedir.

İletişim becerisine sahip olmanın sınıf yönetimi için önemli olduğunu düşünen öğretmen görüşleri; “Öğretmen her şeyden önce öğrenciyle sağlıklı iletişim kurabilmelidir. Çünkü öğrencinin isteklerinin farkında olan öğretmen öğrenciye uygun yöntemi kullanarak ortaya çıkabilecek disiplin sorunlarına engel olabilir”, “İçinde buldukları dönem itibarıyla öğrenciler dikkatlerini farklı yönere verebiliyorlar. İyi iletişim sayesinde öğretmenlerin öğrencileri anlaması ve derse onların ilgi ve ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurarak yön vermesi etkili sonuçlar verecektir”, “Sınıf yönetimiyle ilgili yaşanan sorunların, sağlıklı iletişimin kurulamamasından kaynaklandığını düşünüyorum. Bunun için öğretmenin her şeyden önce iyi iletişim kurabilmesi gerekmektedir” ve “Başarılı bir sınıf yönetimi için, öğretmenin iyi bir iletişim becerisine sahip olması gerekmektedir” biçimindedir.

Sınıf yönetimi için öğrencileri tanımak gerektiğini düşünen öğretmenler; “Öğretmenlerin öğrencilerini iyi tanıması gerekmektedir ki, konular işlenirken onlara uygun doğru yöntemi seçebilsin. Böylece öğrenciler hem konuyu öğrenir hem de derste yaşanabilecek olumsuz durumlar ortaya çıkmaz”, “Öğretmenlerin öğrencileri tanıması; onların ailelerini, arkadaş çevrelerini ve konuyu nasıl öğrendiklerini bilmesi anlamına gelmektedir. Rehberlik konusunda da öğrenciyi tanımak önemlidir. Her yönüyle öğrencisini tanıyan ve ilgilenen öğretmen, öğrenci üzerinde de olumlu etki bırakacaktır. Bu sayede konular ele alınırken de olumsuzlukların ortaya çıkması engellenmiş olur”, “Öğretmenin öğrenciyi tanıması eğitim-öğretim sürecinde büyük önem taşımaktadır. Böylece öğretmen, öğrenciye nasıl yaklaşması gerektiğini bilir. Bunun sonucunda hem okul içi hem de okul

dışında yaşanabilecek sorunların yaşanmasına engel olunabilir” şeklinde önerilerde bulunmuşlardır.

Konuya uygun görsel kullanımının sınıf yönetiminde önemli olduğunu düşünen öğretmenlerin görüşleri genel olarak; “Coğrafya konularının birçok soyut konudan oluşması konunun anlaşılmasını da güçleştirmekle birlikte dikkatin dağılmasına ve sınıf yönetiminin güçleşmesine neden olmaktadır. Ancak konuya uygun kullanılacak görseller sayesinde konular somutlaştırılacağından, ortaya çıkabilecek muhtemel sorunların da yaşanmasına engel olunmuş olur”, “Görseller öğrenciler için ilginç gelmekte ve dikkatlerini çekmektedir. Görseller aracılığıyla yaşanması olası sorunların da önüne geçilmiş olur”, “Öğrencilerin daha sağlıklı öğrenmesi ve sınıfta disiplin sorunlarının yaşanmaması için konunun uygun görsellerle anlatılması gerekmektedir” ve “Görseller her zaman öğrencinin dikkatini çekmekte ve derse katılımlarını arttırmaktadır” şeklindedir.

Etkili bir sınıf yönetimi için empati kurmak gerektiğini düşünen öğretmenler; “Bizler, öğrencilerin bazı davranışlarını rahatlıkla eleştirebiliyoruz. Oysa öğrencilerin içinde buldukları gelişim dönemi itibarıyla, bize yanlış gelen davranışlar onlar için normal olabiliyor. O yüzden öğretmenler, öğrencilerin bakış açılarıyla olaylara bakabilmelidir”, “Öğrencilerin de farklı sorunları olabileceğinden hareketle, öğrencilerin bazı olumsuz davranışlarını görmemezlikten gelmek gerekiyor. Onları anlayabildiğimiz ölçüde onların da bizi anlamasını beklemeliyiz. Bu şekilde onlara yaklaştığımızda yaşanabilecek sorunlara da engel olabiliriz”, “Öğrencilerin, içinde bulunduğu gelişim özelliklerini ve ihtiyaçlarını bilmemiz gerekmektedir ki onları anlayabilelim. Ancak o zaman dikkatlerini konuya çekerek, konuları onların anlayabileceği şekilde sunabiliriz” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Etkili bir sınıf yönetimi için öğretmenlerin ses tonunu ve beden dilini iyi kullanmaları gerektiğini düşünen öğretmenler; “Öğrencilerin dikkatini çekerek disiplin sorunlarının yaşanmasına engel olabiliriz. Bunu sağlamanın en önemli yollarından biri de ses tonunu ve beden dilini etkili bir şekilde kullanabilmektir”, “Masada oturarak ve hep aynı ses tonuyla ders anlatıldığında, öğrencilerin dikkati kısa sürede dağılır ve öğrenciler kendi aralarında konuşmaya başlarlar. Bunun için öğretmenin konuları ele alırken gerek ses tonunu gerekse mimiklerini etkili bir şekilde kullanabilmelidir” ve “Öğretmenin sınıf içerisinde dikkat çekmek için ses tonunu sınıf atmosferine uygun olarak yükseltip alçaltması ya da bu bağlamda beden dilini etkili bir şekilde kullanabilmesi sınıf yönetimi açısından önemlidir” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Öğrencilere değerli olduklarını hissettirmenin etkili bir sınıf yönetimi için önemli olduğunu düşünen öğretmenler; “Öğrenciler öğretmenin kendilerine değer verdiğini hissettikleri zaman, o öğretmene karşı daha saygılı olmakta ve o derse ilgi göstermektedirler”, “Öğretmenlerin öğrencilerle daha fazla ilgilenerek, onların kendilerini değerli hissetmeleri sağlanmalıdır. Kendilerini değer verildiğini gören öğrenciler, daha fazla gayret göstererek başarılı olmaya çalışmaktadırlar. Böylece daha az disiplin sorunları ortaya çıkmaktadır.” ve “Sınıf ortamında kendisini başarısız ve değersiz hisseden öğrenci derse katılmayacak ve diğer arkadaşlarının da katılmasına engel olacağından, sınıf içi sorunların yaşanmasına neden olacaktır. Öğretmenlerin etkili bir sınıf yönetimi için,

öğrencilerle etkili bir iletişim kurarak onlara değer verdiğini hissettirmesi gerekmektedir.” şeklinde görüş sunmuşlardır.

Sınıf yönetimi için demokratik ortam oluşturmanın önemli olduğunu düşünen öğretmen görüşleri ise; *“Başarılı ve başarısız öğrencilere eşit davranmalıdır”, “Özellikle öğrencilerin konuyla ilgili düşünceleri alınırken, eşit davranmaya dikkat etmelidir”* ve *“Her öğrencinin rahatlıkla düşüncelerini ifade edebilecekleri bir ortam oluşturulmalıdır”* şeklindedir.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Etkili bir sınıf yönetimi olmaksızın sınıf ortamında öğrenciye kazandırılmak istenen davranış biçimlerinin istenen düzeyde gerçekleştirilebileceğini söylemek zordur. Sınıf yönetiminde esas olan; sınıf ortamının ve öğrencilerin doğasının, sınıfın ve öğrencilerin kendine özgü yönlerinin doğru tanımlanıp çözümlenmesidir (Dönmez, 2011; Çalık, 2010; Toprakçı, 2004; Terzi, 2002). Bu bağlamda öğretmenlerin sınıf yönetimi yaklaşımları da ayrı bir önem taşımaktadır. Coğrafya öğretmenlerinin sınıf yönetimine ilişkin yaklaşımlarının ortaya konulmasının amaçlandığı bu çalışmada elde edilen bulgular ışığında; coğrafya öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları sorunlar, sınıf yönetimini nasıl sağladıkları ve etkili bir sınıf yönetimi için sahip olmaları gereken beceriler belirlenmeye çalışılmıştır.

Coğrafya öğretmenlerinin görüşlerinden hareketle, sınıf yönetiminde karşılaşılan sorunların öğrenci kaynaklı olduğunu, bu durumun ise öğretmenin motivasyonunu ve dolayısıyla sınıf yönetimini de olumsuz yönde etkilediğini söyleyebiliriz. Derse karşı isteksizlik, hazırlıksız gelme, kitap ve defter bulundurmama, bilgi eksikliği, dikkatini verememe Başar'ın (2004) da belirttiği gibi, sınıf yönetimini bozucu davranışlar olmayıp daha çok bozucu davranışlara yöneltici nitelikteki davranışlardır. Bunlar, öğrencinin gelişimi açısından amaçlara ulaşmayı engelleyici olduğu kadar, bir iki basamak sonra istenmeyen diğer bozucu davranışların ortaya çıkmasına neden olur. Öğrencilerin arkadaşlarıyla konuşmaları, agresif hareketlerde bulunmaları ve arkadaşlarıyla iyi geçinememeleri ise sınıf yönetimini bozucu davranışlar niteliğindedir. Böyle bir ortamda öğretmenin derse planlı bir şekilde hazırlıklı gelmesi, öğrencileri tanıması, onların gereksinimlerini göz önünde bulundurması ve öğretme-öğrenme sürecinde aktif katılımlarını sağlaması dolayısıyla sınıf yönetimi konusunda donanımlı olması gerektiğini söyleyebiliriz. Böylece sınıf yönetimine ilişkin sorunların daha az yaşanması ve etkili bir eğitim-öğretimin gerçekleşmesi sağlanabilir. Nitekim Kuzu (2007) öğretmenlerin öğretmenlik mesleğine ilişkin temel rollerini; öğrenmeyi sağlamak, öğrenmeye rehberlik etmek ve istenmeyen davranışların oluşmasını engellemek olarak belirtmiştir. Çakmak, Kayabaşı ve Ercan (2008) da her öğrencinin derse karşı aynı ilgi ve isteği duymayabileceğine bu yüzden öğrencilerin başarılı olması bakımından öğretmenin sınıf yönetiminde sergilediği performansın önemli olduğuna vurgu yapmışlardır.

Öğretmenlerin sınıf yönetiminde daha çok önlemsel, gelişimsel ve tepkisel model yaklaşımlarını sergiledikleri tespit edilmiştir. Bu yaklaşımlardan gelişimsel yaklaşım modeli ilköğretimde uygulanmaya yöneliktir. Tepkisel model yaklaşımı ise sınıf yönetimi bilgisi, becerisi, deneyimi zayıf olan ve diğer yaklaşımları iyi kullanamayan öğretmenler tarafından kullanılmaktadır (Aslan, 2011; Başar, 2004). Gökçe ve Demirhan (2005), Azar

(1999) tarafından yapılan çalışma da, bu bulguları destekler niteliktedir. Söz konusu çalışmada, üniversitelerde öğretmen adaylarına sınıf yönetimi konusunda teorik bilgi verildiği, uygulamaya dönük yeterli çalışma yapılmadığı ve öğretmenlik uygulaması sürecinde de uygulama öğretmenlerinin stajyerlere sınıf yönetimi konusunda yeterli katkıyı sağlayamadıkları belirtilmiştir.

2005 yılından itibaren öğrenci merkezli bir öğretim modeli uygulanmaktadır. Bu öğretim modeli Yapılandırmacı öğretim modeli adı altında öğrenci performansına dayanıp öğretmenin de donanımlı bir sınıf yöneticisi olmasını gerektirmektedir. Eğitim-öğretim sürecinde programın tam olarak uygulanabilmesi beraberinde öğretmenlerin İlerlemecilik felsefesine uygun olan çağdaş sınıf yönetimi yaklaşımını sergilemelerinin gerekliliğini de ortaya koymaktadır. Şentürk (2007) de çalışmasında öğretmenlerin çağdaş sınıf yönetimi yaklaşımını sergilemelerinin önemi üzerinde durmuştur.

Öğretmenlerin sınıf yönetimini sağlamaya yönelik önerilerinden en fazla, alan bilgisinin yeterliliğine, diğer önerilerin ise eğitim bilimleri alanında gerekli donanıma sahip olunmasına yönelik olması, öğretmen adaylarının yetiştirilmesi sürecinde alan bilgisinin yanı sıra alan eğitim bilgisinin önemini de ortaya koymaktadır. Kılıç ve Acat (2007) ile Gültekin (2002) çalışmalarında; eğitimin niteliği ve kalitesinin büyük ölçüde öğretmenlerin niteliği ile doğru orantılı olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca söz konusu çalışmada nitelikli öğretmen eğitimi programlarıyla, öğretmen adaylarının iyi bir eğitimden geçmesinin önemine vurgu yapmışlardır.

Öğretmen adaylarının, fakülte ve uygulama okullarıyla işbirliği içerisinde çağdaş sınıf yönetimi yaklaşımına uygun olarak yetiştirilmelerinin; öğretmenlere ise mesleki süreçlerinde değişen şartlar da göz önünde bulundurularak periyodik aralıklarla sınıf yönetimine ilişkin hizmet içi eğitimin verilmesinin olumlu sonuçlar vereceğini söyleyebiliriz.

5. KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, E.** (2002). Sınıf Yönetimi İle İlgili Genel Olgular. (Ed. Zeki Kaya), Sınıf Yönetimi. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aksoy, N.** (2001). Sınıf Yönetimi ve Disiplin Modellerinin Dayandığı Temel Yaklaşımlar. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 25, 9-20.
- Aslan, H.** (2011). Sınıf Yönetiminin Temel Kavramları. (Ed. Ruhi Sarpkaya), Sınıf Yönetimi. Ankara: İhtiyaç Yayıncılık.
- Aydın, A.** (2011). Sınıf Yönetimi. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Azar, A.** (1999). Yeni Öğretmenlerin İş Başında Gelişimini Destekleyen Modeller. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11, 39-45.
- Başar, H.** (2004). Sınıf Yönetimi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bilgin, N.** (2006). Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F.** (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Celep, C.** (2011). Sınıf Yönetiminde Kuram ve Uygulama. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Çakmak, M., Kayabaşı, Y. ve Ercan, L. (2008).** Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimi Stratejilerine Yönelik Görüşleri. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 35, 53-64.
- Çalık, T. (2010).** Sınıf Yönetimi ile İlgili Temel Kavramlar. (Ed. Leyla Küçükahmet), Sınıf Yönetimi. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çelikten, M., Şanal, M. ve Yeni, Y. (2005).** Öğretmenlik Mesleği ve Özellikleri. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2, 207-237.
- Doğanay, H. (2002).** Coğrafya Öğretim Yöntemleri. Erzurum: Aktif Yayınevi.
- Dönmez, B. (2011).** Sosyal Bir Sistem Olarak Sınıf. (Ed. Mehmet Şişman ve Selahattin Turan), Sınıf Yönetimi. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Duman, T., Gelişli, Y. ve Çetin, Ş. (2004).** Ortaöğretim Öğrencilerinin, Öğretmenlerin Sınıfta Disiplin Sağlama Yaklaşımlarına İlişkin Görüşleri. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2 (3), 281-290.
- Gökçe, E. ve Demirhan, C. (2005).** Öğretmen Adaylarının ve İlköğretim Okullarında Görev Yapan Uygulama Öğretmenlerinin Öğretmenlik Uygulaması Etkinliklerine İlişkin Görüşleri. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 38 (1), 43-71.
- Ekiz, D. (2009).** Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gültekin, M. (2002).** Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme Programlarının Yeniden Düzenlenmesi Kapsamında İlköğretime Öğretmen Yetiştirme. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12 (1-2), 49-65.
- Kazu, H. (2007).** Öğretmenlerin Sınıfta İstenmeyen Davranışların Önlenmesi ve Değiştirilmesine Yönelik Stratejileri Uygulama Durumları. Millî Eğitim Dergisi, 175, 57-66.
- Kılıç, A. ve Acat, M. B. (2007).** Öğretmen Adaylarının Algılarına Göre Öğretmen Yetiştirme Programlarındaki Derslerin Gerekliklik ve İşe Vurukluk Düzeyi. Sosyal Bilimler Dergisi, 17, 21-37.
- MEB. (2005).** Coğrafya Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (9–12.sınıflar). Ankara: MEB Yayınları
- Şentürk, H. (2007).** Uygulama Liselerindeki Rehber Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Yaklaşımları. D. Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 8, 7-16.
- Terzi, A. R. (2002).** Sınıf Yönetimi Açısından Etkili Öğretmen Davranışları. Millî Eğitim Dergisi, 155-156.
- Toprakçı, E. (2004).** Sınıf Örgütünün Yönetimi. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Turan, S. (2011).** Sınıf Yönetiminin Temelleri. (Ed. Mehmet Şişman ve Selahattin Turan), Sınıf Yönetimi. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006).** Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Coğrafya Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimine İlişkin Yaklaşımları